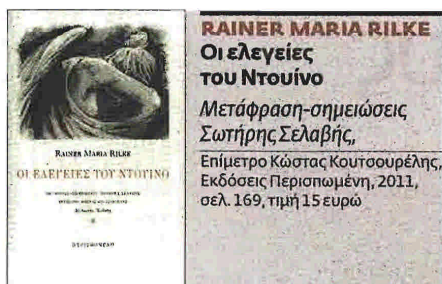

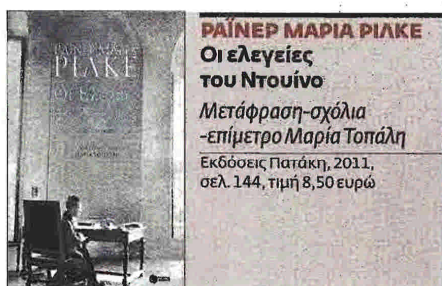
ΠΟΙΗΣΗ

Σε δύο διαφορετικές εκδόσεις και σε δύο διαφορετικές μεταφράσεις
Οι Ελεγείες του Ντουίνου, το κορυφαίο ποιητικό έργο του **Ράινερ Μαρία Ρίλκε**

Όταν οι άγγελοι μιλούν γερμανικά

RAINER MARIA RILKE
Οι ελεγείες του Ντουίνου
 Μετάφραση-σημειώσεις
 Σωτήρης Σελαβής,
 Επίμετρο Κώστας Κουτσοουρέλης,
 Εκδόσεις Περίσωμένη, 2011,
 σελ. 169, τιμή 15 ευρώ

ΡΑΪΝΕΡ ΜΑΡΙΑ ΡΙΛΚΕ
Οι ελεγείες του Ντουίνου
 Μετάφραση-σχόλια
 -επίμετρο Μαρία Τοπάλη
 Εκδόσεις Πατάκη, 2011,
 σελ. 144, τιμή 8,50 ευρώ

Το κάστρο του Ντουίνου με θέα την Αδριατική, όπου ο Ρίλκε εμπνεύστηκε τις Ελεγείες του Ντουίνου, ένα από τα μεγαλύτερα ποιητικά έργα όλων των εποχών

ΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ

Στη βόρεια ακτή της Αδριατικής, είκοσι περίπου χιλιόμετρα έξω από την Τεργέστη, βρίσκεται το χωριό Ντουίνου. Και εκεί, πάνω σε μια απόκρημνη ακτή υψώνεται ένα από τα ωραιότερα κάστρα της Ευρώπης, όπου στα μέσα Ιανουαρίου του 1912 μέσα σε λίγες ημέρες ο Ράινερ Μαρία Ρίλκε έγραψε την πρώτη και τη δεύτερη από τις δέκα *Ελεγείες του Ντουίνου*. Το έργο ολοκληρώθηκε δέκα χρόνια αργότερα σε έναν πύργο (το Chateau de Muzot) στο Σερ της Ελβετίας και εκδόθηκε τον επόμενο χρόνο. Η επίδραση των *Ελεγείων* στην ποίηση του 20ού αιώνα μόνο με εκείνη της *Ερμηής χώρας* του Ελισσιό μπορεί να συγκριθεί. Ενενήντα

χρόνια σχεδόν μετά την πρώτη τους έκδοση οι *Ελεγείες* εξακολουθούν να μεταφράζονται συνεχώς σε όλο τον κόσμο – και στη χώρα μας. Με τις πρόσφατες του Σωτήρη Σελαβή και της Μαρίας Τοπάλη φτάνουμε αισίως στις δέκα, ενώ υπάρχει και μια επιπλέον, υπό έκδοση, του Θανάση Λάμπρου.

Το μαγευτικό κάστρο

Το 1909 ο Ρίλκε γνώρισε στο Παρίσι την πριγκίπισσα Μαρί Τουρνουντ Τάξιν, στην οικογένεια της οποίας ανήκε το ιστορικό κάστρο του Ντουίνου, που στα επόμενα χρόνια θα ήταν η φίλη και προστάτιδά του. Εκείνη τον προσκάλεσε να επισκεφθεί το κάστρο και να μείνει εκεί για να σκεφθεί και να γράψει. Ο Ρίλκε θα βρισκόταν εκεί (για δεύτερη φορά) τον Οκτώβριο του 1911. Τον Ιανουάριο της επόμενης χρονιάς, περπα-

τώντας το βράδυ μόνος στην απόκρημνη ακτή συνέλαβε τον πρώτο στίχο της πρώτης ελεγείας: «*Ποιος θα μ' άκουγα αν κραύγαζα απ' των αγγέλων τα τάγματα*». Ο ίδιος αργότερα είπε πως ήταν σαν να του τον υπαγόρευσε μια φωνή η οποία ερχόταν από τον γκρεμό που ανοιγόταν μπροστά του. Αμέσως κάθισε και μέσα σε δημιουργική παραφορά άρχισε να γράφει το μεγάλο έργο. Οι δυο πρώτες ελεγείες ολοκληρώθηκαν μέσα σε δύο ημέρες. Επειτα ακολούθησαν κάποια αποσπάσματα από τις υπόλοιπες και κατόπιν σιωπή. Ήταν σαν να είχε πέσει μια μαύρη αυλαία σε μια παράσταση που θα ξανάρχιζε και θα ολοκληρωνόταν δέκα χρόνια αργότερα. Σε αυτό το διάστημα ωστόσο ο Ρίλκε έγραψε και το δεύτερο από τα κορυφαία του έργα, τα *Σονέτα στον Ορφέα*.

Όποιος επισκεφθεί το μαγευτικό

κάστρο του Ντουίνου δεν μπορεί παρά να ανακαλέσει τις *Ελεγείες*, να θυμηθεί στίχους που σφράγισαν την παγκόσμια λογοτεχνία, όπως: «*ο κάθε άγγελος είναι τρομερός*» ή «*ποιος με δέος δεν στάθηκε μπρος στην αυλαία της καρδιάς του*». Νιώθει το ίδιο δέος με τον ποιητή έχοντας μπροστά του το υδάτινο πλατό της Αδριατικής και αισθάνεται πως αν ανοίξουν τα σύννεφα στον ορίζοντα θα δει τα τάγματα των αγγέλων, όπως τα φαντάστηκε ο Ρίλκε, να του μιλούν: για τη ζωή, τον θάνατο, την ύπαρξη την ίδια. Η θάλασσα μπροστά του είναι το παραπέτασμα του σύμπαντος που καρδιά του είναι η συνείδηση των όντων και η αίσθηση που έχουμε για τη μετά θάνατον ζωή, όπως μας κληροδοτήθηκε από τον Δάντη. Δεν είναι ίσως τυχαίο που και ο Δάντης πέρασε από εδώ και έγραψε τμήματα της *Θείας Κωμωδίας*.

Ο Ρίλκε και ο Ελύτης

Ο κόσμος των αγγέλων του Ρίλκε είναι ο κόσμος της ομορφιάς και η τελευταία «*δεν είναι παρά η αρχή του τρομερού*».

Ετσι, η τέχνη, χωρίς να αποκτά θρησκευτικό χαρακτήρα, παίρνει τη μορφή της προσευχής. Ο ενδιάμεσος κόσμος, ανάμεσα στη ζωή και τον θάνατο, είναι το βασίλειο της ύπαρξης όπου περιέχονται τα πάντα: ο πόνος, η χαρά, η απώλεια, οι εξάρσεις και οι καταπτώσεις μας. Και πίσω του

Ο Ρίλκε φωτογραφημένος στο κάστρο του Ντουίνου το 1912, όταν άρχισε να γράφει τις Ελεγείες

ανοίγεται ένας άλλος, ο κόσμος των σκιών: άυλος, φανταστικός, όπως εκείνος που αναδύεται στην ελληνική μυθολογία.

Ο Εζρα Πάουντ είχε πει κάποτε πως το σημαντικότερο ποιητικό θέμα είναι η εν ζωή κάθοδος στον Άδη. Ουδείς ποιητής του νεότερου κόσμου το χειρίστηκε καλύτερα από τον Ρίλκε, που ο μύθος του Ορφέα και της Ευρυδίκης είναι κεντρικός στην ποίησή του, και ιδίως στο αριστουργηματικό *Ορφέας. Ευρυδίκη. Ερμής* του 1904, όπου συνυπάρχουν ο ερωτισμός και ο φόβος, το άπειρο και η συνείδηση. Στις *Ελεγείες* η συνείδηση παίρνει τη μορφή της νύχτας, που μεταμορφώνει τη θάλασσα, την ακτή, τις σκιές του κάστρου, τη μυθολογία και την ιστορία του και μας στρέφει στον εαυτό μας για να αισθανθούμε πως έχουμε μέσα μας έναν Θεό, ζωντανό ή νεκρό – ή και τα δύο. Αλλά η ατομική συνείδηση είναι συνείδηση των όντων. Και εδώ έχουμε κάτι εξαιρετικά σημαντικό, καινοτόμο και ανεπανάληπτο, που εξηγεί γιατί οι *Ελεγείες* μεταφράζονται και

ξαναμεταφράζονται. Όχι μόνο επειδή ο κάθε μεταφραστής θέλει να αναμετρηθεί και με το μεγάλο έργο αλλά και γιατί οι *Ελεγείες* συνδέουν την παράδοση με τη νεότερη ευαισθησία παραμένοντας ένα έργο ολοκληρωμένο και μεταίχμιακό ταυτοχρόνως. Ο Ρίλκε συνδέεται με τον Νοβάλις των *Γνώνων* και τον Χέλντερλιν του *Άρτος και οίνος*. Και αποδεικνύεται ισάξιός τους.

Στην ελληνική λογοτεχνία το έργο αυτό υπήρξε πηγή εμπνεύσεως πολλών ποιητών μας. Κατεξοχήν παράδειγμα ο Ελύτης, που με τα *Ελεγεία της Οζώπετρας* ακολουθεί το παράδειγμα εκείνου του ονειρικού πλάσματος από την Πράγα που κατάφερε το αδιανόητο: να βάλει όχι ψαλμούς αλλά την ανθρωπίνη ομιλία στο στόμα των αγγέλων.

Είχα συναντήσει κάποτε έναν παλιό ποιητή από την Τεργέστη που μου είχε πει πως μετά τον Ρίλκε οι άγγελοι δεν μιλούν στα λατινικά αλλά στα γερμανικά και πως εκείνος θέλησε να μάθει γερμανικά προκειμένου να διαβάσει τις *Ελεγείες* στο πρωτότυπο.

Όσοι δεν έχουν το προνόμιο, μπορούν να παρηγορηθούν με τις μεταφράσεις του Σελαβή και της Τοπάλη. Η προσπάθειά τους είναι τουλάχιστον συγκινητική. Εξαιρετικά χρήσιμα επίσης είναι τα σχόλια, οι σημειώσεις, τα υπομνήματα και οι πληροφορίες που παρέχουν. Και το επίμετρο του Κώστα Κουτσοουρέλη που συνοδεύει τις μεταφράσεις του Σελαβή είναι ένα θαυμάσιο συγκριτολογικό δοκίμιο.

Ο Οδυσσεάς Ελύτης εμπνεύστηκε από τις Ελεγείες του Ντουίνου για τα δικά του Ελεγεία της Οζώπετρας

